

Фесюк В.О.

д.г.н., проф., професор кафедри екології ЛНТУ

Мольчак Я.О.

д.г.н., проф., зав.каф. охорони праці і БЖД ЛНТУ

Луцький національний технічний університет

СПРИЯТЛИВІСТЬ МІСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ ЖИТТЯ ЛЮДИНИ (НА ПРИКЛАДІ МІСТ ПІВНІЧНО-ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ)

Якість оточуючого середовища в містах визначається інтенсивністю й взаємодією природних і соціально-економічних компонентів. Сукупність умов, які визначають вплив промисловості, транспорту і комунального господарства на оточуюче середовище, визначає соціально-економічний блок (інфраструктурна обладнаність міста, перш за все комфортність житлових умов, територіальна організація господарства й населення в межах міст, природоохоронна діяльність) і природний блок (здатність природних систем до самоочищення й нейтралізації наслідків господарської діяльності в широкому розумінні – територіальна організація екосистем). Для створення схеми комфортності (сприятливості умов проживання) території міст ми спирались на дослідження і методологічні розробки Т.В. Гардашук (1992), Б. Котляра, В. Клоса (1990), Н.В. Шкляр (1994), В.І. Зарецького (1985), В. Потапенка (1995).

Усі раніше проведені дослідження виходили із неперервності поширення досліджуваного явища по території міст, наприклад, забруднення компонентів ландшафтів чи їх стійкості до антропогенного впливу. Стосовно комфортності середовища міст, то тут застосувати такий підхід неможливо, слід виходити з міркувань дискретності середовища. Це пояснюється трьома причинами:

– в оцінці потенціалу комфортності враховуються як явища неперервно поширені (природні змінені ландшафти із характеристиками їх, сучасного екологічного стану), так і об'єкти поширені локально (дискретно) – об'єкти техно- та соціосфери міст;

– міста являють є утвореннями не випадковими (стихійними), а чітко реалізовані відповідно до містобудівельних планів, програм, санітарних та нормативних документів (СанПіН, БНіП тощо), а тому розподіл певних об'єктів (наприклад об'єктів соцкультпобуту) здійснений у них порайонно;

– райони відрізняються між собою за розмірами, щільністю населення, виконуваними функціями, характером благоустрою, типом забудови тощо, а тому доцільним є розрахунок та оцінка критеріїв комфортності міського середовища теж здійснювати порайонно.

В основу розрахунку покладений бальний принцип критеріїв для кожного з районів міст із попередньою розробкою шкал комфортності [1]. Оцінка проводилась за 29 показниками сучасного екологічного та соціально-екологічного стану. Ці показники об'єднані в 11 груп (слайд 1). Їх можна також умовно (за напрямом впливу) поділити на 3 блоки:

– фактори несприятливої (негативної) дії: забруднення повітря, води,

грунту, тверді відходи, шум, вібрація, підвищений рівень радіоактивного випромінювання і т. д.;

– фактори компенсуючі: озеленення територій сприятлива дія водних просторів, рекреаційний потенціал території і т. д.;

– фактори факультативні: планування районів, мікроклімат і т. д.

Інтенсивність прояву кожного показника оцінювалася за чотирибальною шкалою: 1 бал – найменший прояв несприятливих факторів (найбільший – компенсуючих); 2 бали – середній прояв несприятливих факторів (високий – компенсуючих); 3 бали – високий (несприятливий) прояв негативних факторів і середній – компенсуючих; 4 бали – найвищий (вкрай несприятливий) прояв негативних факторів і найменший прояв компенсуючих. При використанні кількісних методів оцінки потенціалу екологічної комфортності іноді використовувались проміжні бали (1,5; 2,5; 3,5).

Результатом конструктивно-географічного узагальнення і просторового трактування матеріалів визначення потенціалу екологічної комфортності є схеми районування території міст за потенціалом екологічної комфортності, відповідно до якої у межах м. Луцька виділено 4 категорії районів [1]:

– райони високого потенціалу: Старе Місто, Красне, Вересневе (61-65 балів, середній бал 2,1-2,3). Ці райони характеризуються найменшою забрудненістю, забудованістю, щільністю забудови, кількістю промислових підприємств і населення і найбільшою озелененістю;

– райони середнього потенціалу: Теремно, Вишків, Кічкарівка (сума балів 66-70, середній бал 2,3-2,5). Вони характеризуються значним техногенним навантаженням, близькістю до промислових районів чи великих автодоріг, порівняно невисокою забрудненістю і значним озелененням;

– райони низького потенціалу: Центр, Гнідава, Дубнівський (сума балів 71-75, середній бал 2,5-2,7). Це райони з розвинутою промисловістю (Дубнівський і Гнідава), значною концентрацією об'єктів загальноміського значення (Центр), висотною забудовою, великою кількістю населення, щільністю автодоріг (як внутрішньоміських, так і об'їзних), значною забрудненістю, задовільною озелененістю. Рекреаційний потенціал залишає бажати кращого;

– райони критичного потенціалу: Завокзальний і Гуца (сума балів 80 і 85, середній бал > 2,7). Вони належать до північно-східного виробничого району з максимальною для м. Луцька концентрацією промислових підприємств (Гуца), населення (Завокзальний), а отже, й забруднення. Озелененість і рекреаційний потенціал дуже низький.

Отже, в цілому, м. Луцьк характеризується потенціалом екологічної комфортності нижче середнього (середній бал 2,1-2,9, при максимумі – 4). Для Рівного аналогічний показник – 2,2-2,7. Виділяються аналогічні категорії районів [2].

Список використаних джерел:

1. Василь Фесюк. Конструктивно-географічні засади формування екологічного стану великих міст Північно-західної України. Монографія. – Луцьк: Волинська обласна друкарня. – 2008. – 344 С.